

اعجاز تشریحی در قرآن

نوشته: استاد محمد اسماعیل ابراهیم

زمانی که غریبها به خود می بالند که تمدنشان چنان تمدنی است که برای اولین بار در طول تاریخ بشری حقوق انسانها را به طور رسمی در همه دولتهای مختلف اعلان نموده است و افتخار می کند که آنها برای اولین بار در تاریخ قرن بیستم اعلامیه جهانی حقوق بشر را تصویب نموده اند و آن را به عنوان نمونه عالی در رسمیت شناختن حقوق انسان محسوب می دارند، فراموش کرده و یا خود را به فراموشی زده اند در اینکه قرآن کریم این حقوق را چهاره قرن قبل به اسم مبدأ واحد بشریت به رسمیت شناخته و تثبیت نموده است، چنانکه می فرماید: **يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَىٰ وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاهُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ** (الحجرات: 13) (ای مردم ما شما انسانها را از زن و مردی خلق کردیم و شما را در قالب گروهها و شعبهها قرار دادیم تا همدیگر را باز شناسید به راستی که گرامی ترین شما نزد خداوند پرهیزگارترین شماست، به حقیقت که الله تعالی بسیار دانا و آگاه است.) این آیه خطاب به همه مردم است که علی رغم اختلاف در رنگ، پوست، نژاد و دین، از زن و مرد آفریده شده اند و در ولادت و اصالت مساویند و قرآن با این اصل وحدت جنس بشری را ثابت گردانید و اینکه هیچ فردی بر دیگری جز به تقوی برتری ندارد.

قرآن کریم شامل مبادی عالی بسیاری است که بر عظمت و اصالت آن دلالت می کند که به نمونه هایی از آن اشاره می کنیم:

1. **آزادی در نظر و عقیده:** "لا إكراه في الدين قد تبين الرشد من الغي" [بقره: 255] (در دین اجباری نیست، هدایت از گمراهی به خوبی آشکار شده است.) و در جایی دیگر می فرماید: "قل يا أيها الكافرون لا أعبد ما تعبدون ، و لا أنتم عابدون ما أعبد ، و لا أنا عابد ما عبدتم ، و لا أنتم عابدون ما أعبد لكم دينكم و لي دين" [سورة الكافرون] (بگو ای کافران: من آنچه را که شما می پرستید، نمی پرستم. و شما نیز معبود به حق مرا عبادت نمی کنید. و من به آن صورت که شما عبادت می کنید، عبادت نمی کنم و شما نیز به مانند من عبادت نمی نمایید، دین شما برای خودتان و دین من نیز برای خودم.)

2. **عدالت در معاملات: می فرماید:** "يا أيها الذين آمنوا أوفوا بالعقود" [مائده: 1] (ای کسانی که ایمان آورده اید: هرگاه با کسی پیمان بستید به آن وفا نمایید.) و در جایی دیگر می فرماید: "و أوفوا بعهد الله إذا عاهدتم و لا تنقضوا الأیمان بعد توکیدها" [نحل: 91] (هنگامی که با الله عهد بستید به آن وفا کنید و بعد از آنکه عهد و پیمان را محکم نمودید آن را نقض نکنید.) و همچنین می فرماید: **يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا تَدَايَعْتُمْ بَدْنِي أَلِيَّ أَحْلَىٰ مَسْمِيٍّ فَابْتِئُوا وَلِيكْتَبْ بَيْنَكُمْ كَاتِبٌ بِالْعَدْلِ وَلَا يَأْبَ كَاتِبٌ أَنْ يَكْتُبَ كَمَا عَلَّمَهُ اللَّهُ فَلْيَكْتُبْ وَلْيُمْلِلِ الَّذِي عَلَيْهِ الْحَقُّ وَلْيَتَّقِ اللَّهَ رَبَّهُ وَلَا يَبْخَسْ مِنْهُ شَيْئًا ...** [البقره: 282] (ای کسانی که ایمان آورده اید هرگاه به فرضی تا سر رسید معین با یکدیگر معامله نمودید آن را بنویسید. باید نویسنده ای بر اساس عدالت میان شما بنویسد و هیچ نویسنده ای نباید از نوشتن خودداری کند؛ همانگونه که خداوند او را آموزش داده است. و کسی که بدهکار است باید املاء کند و او بنوسد. واز خداوند که پروردگار اوست ترسد و از آن چیزی نگاهداری...) (کسانی که ربا می خورند بر نمی خیزند مگر مانند برخاستن کسی که شیطان بر اثر تماس او را آشفته کرده است. این بدان سبب است که آنان گفتند: داد و ستد مانند ربا است. حال آنکه خداوند داد و ستد را جلال و ربا را حرام گردانیده است.) و در جایی دیگر می فرماید: **يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا تَدَايَعْتُمْ بَدْنِي أَلِيَّ أَحْلَىٰ مَسْمِيٍّ فَابْتِئُوا وَلِيكْتَبْ بَيْنَكُمْ كَاتِبٌ بِالْعَدْلِ وَلَا يَأْبَ كَاتِبٌ أَنْ يَكْتُبَ كَمَا عَلَّمَهُ اللَّهُ فَلْيَكْتُبْ وَلْيُمْلِلِ الَّذِي عَلَيْهِ الْحَقُّ وَلْيَتَّقِ اللَّهَ رَبَّهُ وَلَا يَبْخَسْ مِنْهُ شَيْئًا ...** [البقره: 282] (ای کسانی که ایمان آورده اید هرگاه به فرضی تا سر رسید معین با یکدیگر معامله نمودید آن را بنویسید. باید نویسنده ای بر اساس عدالت میان شما بنویسد و هیچ نویسنده ای نباید از نوشتن خودداری کند؛ همانگونه که خداوند او را آموزش داده است. و کسی که بدهکار است باید املاء کند و او بنوسد. واز خداوند که پروردگار اوست ترسد و از آن چیزی نگاهداری...)

3. **قوانین مربوط به احوال شخصی:** مجموعه ای از اصول عادلانه ای است که بر اساس احوال شخصی انسان در خانواده پایه گذاری شده است، اسلام برای آن نظام کاملی را بطور مفصل که شامل مسائل ازدواج، طلاق، بارداری، عده، شیردادن و شیرخوارگی، نفقه، میراث و حقوق فرزندان و اقوام می باشد، قرار داده است. ودر احکام کلی آن چنان وسعتی وجود دارد که مجتهد می تواند از آن قابلیت استفاده کند و احکامی را متناسب با زمانها و مکانهای متغیر استنباط نماید.

4. **قانون جنایی:** به حق بزرگترین دلیل بر عظمت و بزرگی قرآن، تشریح برای پیشگیری از جرم و جنایت می باشد. سختگیری های تصویب شده در قوانین اسلامی چنان با ظرافت طرح ریزی شده که همه جوانب عدالت و حکمت و رحمت را شامل است. به گونه ای که در ضمن منع کردن از انواع تجاوزها، امنیت و آسایش را برای بندگان خداوند به ارمغان می آورد.

پایه های شریعت اسلامی

هر قانونگذاری و تشریحی لازم است بر اساس پایه ها و اصولی بنا گردد که از آن برای بقا و دوامش در بین مردم کمک گیرد تا به عدالتش راضی و از حکمتش مطمئن باشند و در زندگی مصالح فرد و مجتمع را تأمین نماید. به لطف الله شریعت اسلامی دارای پایه ها و اصول ثابتی است و از چنان ویژگی برخوردار می باشد که مردم با اطمینان و اعتماد تمام آن را پذیرفته و در مقابلش تسلیمند، چون قوانینش با فطرت سالم هماهنگ می باشد که آن همان ویژگی است الله تعالی انسان را بر اساس آن خلق نموده است که غیر قابل تبدیل و تغییر می باشد. و همچنانکه همه شواهد بر آن گواه است، عقلهای سالم را مخاطب خویش قرار می دهد، به کار و کوشش تشویق می کند، به جهاد در راه الله دعوت می نماید، و منادی ایثار، آزادی، مساوات، احسان و نیکوکاری می باشد.

از جمله اصولی که شریعت اسلام بر آن مبتنی است می توان به این موارد اشاره نمود:

1. **شریعتی است که مردم را زیاده از حد توان تکلیف نمی کند و آن را آسان می گیرد.** چون تکالیف اسلام جملگی در حد توان انسان و فاقد چنان مشقتی است که انسان نتواند آن را انجام دهد. خداوند در وصف آن می فرماید: " **ما جعل الله عليكم في الدين من حرج** " (خداوند در دین بر شما سختی قرار نداده است.) و می فرماید: " **لا يكلف الله نفساً إلا وسعها** " (خداوند هیچ کس را جز به قدر توانش تکلیف نمی کند.)

2. **قوانین اسلام برای تمام مردم آمده و به حالات فردی، جزئی و شخصی توجه نشده است.**

3. **در هنگام ضرورت برای مردم رخصتهایی قرار داده است تا قوانین آن موجب مشقت نگردد.** مثلاً در اسلام روزه ماه رمضان واجب است اما برای مسافر و مریض رخصت است.

4. **کمی تکالیف:** و آنچه مربوط به آن است در ارکان پنجگانه خلاصه شده است. رسول الله صلی الله علیه وسلم می فرماید: **"إن الله فرض فرائض فلا تضيعوها وحد حدوداً فلا تعتدوها، و حرم أشياء فلا تنتهكوها، و سكت عن أشياء رحمة بكم فلا تبحثوا عنها"** [رواه الدارقطني] «خداوند واجباتی را بر شما قرار داده، با ترك كردن و سستی در انجامش آن را ضایع نکنید و حدودی را مقرر فرموده از آن تجاوز نکنید؛ چیزهایی را حرام کرده است به آن نزدیک مشوید و استفاده نکنید و در مورد چیزهایی به قصد رحمتش بر شما سکوت کرده است در مورد آن بحث نکنید.»

5. **تدریج در احکام:** اصلی است که اسلام برای معالجه عادات مذموم که در دل‌های مردم ریشه دوانیده بودند استفاده کرده است و به تدریج بدون به کار بردن شدت عمل در نهی و تحریم آنها توانسته به اصلاح آن اقدام نماید. برای مثال برای حذف شراب در زندگی مردمی که حیانتشان با آن مخلوط شده بود با تحریم تدریجی و يك شیوه حکیمانه آن را از زندگی مردم دور نمود بدون اینکه چنان حرج و سختی را احساس کنند.

6. **حرکت کردن بر مبنای مصالح عامه:** یکی دیگر از اصول تشریحی اسلام است؛ چنانکه بعضی از احکام که نسخ آن موجب مصالح عموم بوده است، نسخ گردید. چنانچه در احکام مربوط به وصیت و آیات میراث موجود است. یا تحویل قبله از مسجد الاقصی به سوی کعبه در مکه مکرمه از آن جمله است. و در سنت نیز شاهد آن هستیم، رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمودند: **"كنت نهيتكم عن زيارة القبور ألا فزوروها فإنها ترفق القلب و تدمع العين و تذكر بالآخرة"** [مسند امام احمد] «من شما را از زیارت قبرها منع کردم و حال به زیارت آنها بروید چون موجب نرمی دل‌ها و جاری شدن اشک چشمان و وسیله یادآوری قیامت است.»

برگرفته از کتاب قرآن و اعجاز تشریحی، تألیف: استاد محمد اسماعیل ابراهیم، برگردان، سایت ایمان.ادامه..

مهمترین مبادی اسلام

منبع:

http://www.55a.net/firas/arabic/?page=show_det&id=253&select_page=88

http://www.55a.net/firas/farisi/?page=show_det&id=308&select_page=21

<http://islamiLibrary.persiangig.ir>

<http://Islam-pdf.persiangig.ir>

منبع: <http://www.55a.net>